

jelzi, hogy a török kori barbakánudvar jóval a középkori szintviszonyok alatt került kialakításra. Különbségük kiegyenlítését – vagyis a 15. századi toronykapun át való közlekedést – faszerkezetes feljáróval oldhatták meg. A barbakán kapu küszöbére futó terrazzo azt is jelzi, hogy a kapu már a törökkor késői szakaszában – de még a 17. század végi tereprendezés előtt –, átalakításon, javításon esett át (valamely ostrom után?). A küszöbhez csatlakozó, keretező szárkő ugyanis kiemelésre került, helyére e járósínt ráfedett. E szárkő beültetési helye egyébként a túlsó, nyugati szakasz felmenő falszövegében már tavaly dokumentálható volt.

A vár nyugati előterében – ahol a vár szikla platóját a hegygerinctől mesterséges levéséssel keletkezett szurdok határolja –, folytatódott a pusztulási törmelék átvágása, rétegtani tisztázása. A munkálatok a 17–18. századi rétegekben folytak. Ennek során került napvilágra a Barbakánnal egykorú, azzal kötésben álló fal, melyet építői a vár korábbi (15. századi), alsó és felső várat összekötő É-D-i főfala elé húztak. Erről a várat műemléki szakleírásban először ismertető Náczi József is megemlékezett.

Konzulens: dr. Kozák Éva (OMvH). A feltáráson Bodó Balázs, Nagy Ágnes, Orosz Krisztina, Tóth Boglárka, Botár István, Ráczi Tibor egyetemi hallgatók vettek részt. A feltárások térinformatikai feldolgozása, a vár teljes környezeti felméréssel együtt elkészült, a BME Fotogrammetriai Tsz. és az ELTE Régészettudományi Intézet közreműködésével (Czajlik Zoltán, Holl Balázs, Winkler Gusztáv). Tervező: Gál Tibor (ÁMRK), kivitelező: FERZO Bt.

HATHÁZI GÁBOR – KOVÁCS GYÖNGYI –
KULCSÁR MIHÁLY

67. Dalmand, Sánc

(Tolna megye) **Á; Kk**

A falutól DK-re, lapos fennsíkon elhelyezkedő sáncot a szántóföldi művelés teljesen elsimította, ezért ma már csak légi fotón látható. 1998-ban a Tolna megyei várkutatói program keretében végeztem itt szondázó ásatást. Kutatóárokcal átvágtuk a sáncot és árkot, és egy kutatóárokcal a belső területet. Ennek eredményeként kiderült, hogy eredetileg kettős sáncárok volt, közöttük lehetett a sánc, ennek azonban már a kutatóárokban sincs nyoma. A belső sáncárok jelenlegi felső szélessége 6,30 m, a külső ároké 6 m, mélységük 3 m. Mindkettő V alakú, aljuk erősen összeszűkül. A védett területen húzott kutatóárokban települési objektum nem mutatkozott.

A leletek szerint a sáncot a 13–14. században létesítették, és a 15–16. században hagyták el. Rendeltetésének tisztázására nagyobb felületen végzett feltárás szükséges.

Az ásatás költségeit a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól és az OTKA-tól nyert pályázati pénzből fedeztem.

Munkatárs: Bertók Gábor és Miklós Gergely P. Az ásatáson részt vett Batizi Zoltán, K. Németh András és Ráczi Miklós egyetemi hallgató (ELTE).

MIKLÓS ZSUZSA

68. Decs, Ete

(Tolna megye) **Kk; Kú**

1998-ban a mezőváros középső részén végeztünk leletmentést: februárban és novemberben feltártuk egy fazekasház 4,5×4,5 méteres alapterületű, faszerkezetű raktárhelyiségét. A felső rétegekben, a szántási határon mintegy 80 db vörös és szürke színű, többnyire ép, egymás mellé fektetett korsót (16. század vége – 17. század eleje) találtunk, kb. 5 m hosszúságban. Ez alatt, a helyiség betöltésében igen nagy mennyiségű 15–16. századi kályhaszem, fazék, lábas, kályhacsempe és kályhacsempe-negatív hevert az égett omladékban.

A februári leletmentés után az ELTE Geofizikai Tanszéke végzett méréseket a kutatási terület közvetlen környékén.

Megkezdjük a raktárhelyiséghez kapcsolódó épületek, épületrészletek feltárását is. A munkát november végén a havazás miatt félbe kellett szakítanunk.

A felméréseket Egyed Endre végezte. Az ásatáson részt vett: K. Németh András és Batizi Zoltán egyetemi hallgató (ELTE).

Az ásatási költségeket a Wosinsky Mór Múzeum, a Tolna Megyei Önkormányzat és a Nemzeti Kulturális Alap fedezte.

MIKLÓS ZSUZSA – VIZI MÁRTA

69. Detk, Tarnóca-dűlői (Visonta K-II/1A)

(Heves megye) **U; Sza; N; Á**

A lelőhelyet a visontai I. sz. bányatelken fedeztük fel 1998 január-februárjában, mikor a bányászati célra felhasználandó terület terepbejárása megtörtént. A több mint 60 ha területen több régészeti lelőhelyet is lokalizáltunk, de ezek közül csak két helyen folytattunk leletmentést a bányászati munka megkezdése előtt.

Az 1A lelőhelyre a Tarnóca-pataktól néhány száz méterre Ny-ra, egy kisebb dombon találtunk rá. A dombtetőt és a domb Ny-i lejtőjét már elbányászták, így Ny-ról egy kb. 5–8 méter magas bányafal jelentette a lelőhely határát. A terület a Mátrai Erőmű Rt tulajdonát képezte, és velük megállapodva, az Egri Dobó István Vármúzeum egy 50×170 méteres, É-D hossz tengelyű szakasz feltárására kapott engedélyt és anyagi támogatást.

A leletmentés során – feltehetően az intenzív ta-

lajmúvelés miatt – az É-D-i hossz tengelyű dombnak csak az ÉK-i lejtőjén találtunk épségben megmaradt régészeti maradványokat. Összességében több mint 60 régészeti objektumot tártunk fel, ezek között házak, gödrök, tűzhelyek és sírok maradványait. Az adott területen legkorábban az újkőkorból telepődtek meg, ebből az időszakból több hulladékgyűjtő mellett egy temetkezést is feltártunk, az objektumok (házak, gödrök) többsége azonban szarmata, illetve népvándorlás kori. A vizsgált terület É-i részén feltárt hat síros temetőrészlet minden bizonnyal Árpád-kori.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

70. Dombiratos, Dombi-dűlő

(Békés megye) **Á; Kk**

A községtől ÉNy-ra, mintegy 800 méternyire egy ÉNy-DK-i irányú hátság vonulatán lévő kurgán tetején, az ősi mélyszántás alkalmával tömegével kerültek a felszínre embercsontok. A bejelentést követő helyszíni szemlén megállapítottuk, hogy a 60–80 méter alap átmérőjű s kb. 3–4 m relatív magasságú halom tetején egy Árpád-kori eredetű, késő középkori falu templomának és temetőjének helye található. A templomra és temetőre a kevés, pelyvás anyagú, középkori tégladarab és habarcstörmelék, a temetőre pedig a sok embercsont utalt a halom felszínén. A környékén csak korlátozott lehetőségünk volt terepbejárást végezni, de a halom tetején és környezetében is lehetett – kisebb számban Árpád-kori és nagy mennyiségben késő középkori – edénytöredékeket is gyűjteni. A templomhelytől É-ra kb. 30–40 méternyire, a halom északi lejtőjének aljánál egy szabályos, négyszögletes, téglalap alakú épület alapfalainak helye is kirajzolódott a szántásban. Az épület É-D-i tájolású, 16 méter hosszú és 6 méter széles volt. Alapja téglából készülhetett, mert kirajzolódó alakját a tégl- és habarcstörmelék jelezte, de vakolatdarabok is előkerültek. Az épület belsejében nem találtunk edénytöredékeket, a környezetében viszont sok volt a késő középkori cserép. A lelőhelynek a középkori oklevelekben emlegetett falvak valamelyikével való azonosítása további adatgyűjtést igényel. A helyszíni szemlén részt vett: Rózsa Zoltán régész (Szántó Kovács János Múzeum, Orosháza) és Gábor Gabriella restaurátor (Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba).

SZATMÁRI IMRE

71. Dombóvár, Szigeterdő

(Tolna megye) **Á; Kk**

1998-ban folytattuk az 1996. évi feltárást. A 20. századi épületmaradványok gépi eltávolítása után a 10×10 méteres alapterületű téglalakszerű lakótorony DNy-i és

D-i, külső oldalát és a hozzá csatlakozó udvarrészt kuttattuk. Megtaláltuk a 16. század eleji pusztulási réteget a külső járósíntelen. Kiderült, hogy egy korábbi pusztulás után az égett, paticsos törmeléket elterítették, majd a sáncárok kimélyítéséből nyert földdel megmagasították és kiszélesítették a lakóterületet. A torony DK-i oldalánál egy faszerkezetű épület nyomait figyeltük meg.

Az udvarrészt feltárásával párhuzamosan átvágtuk a sáncárok É-i szakaszát. Eszerint az árok mélysége (a domb peremétől számítva) 420 cm, szélessége 8 m volt. Alja széles, enyhén homorú volt.

Az ásás költségeit Dombóvár város önkormányzata, valamint a Művelődési és Közoktatási Minisztérium fedezte.

Az ásáson részt vett: Batizi Zoltán és K. Németh András egyetemi hallgató (ELTE).

MIKLÓS ZSUZSA

72. Dunakeszi, Fő út 20–22.

(Pest megye) **Á; Kk**

A tervezett Penny Market áruház beruházójával történt megállapodás alapján 1998. október 9-én a jelenleg üresen álló telek teljes szélességében É-D-i irányú, 1 m széles gépi kutatóárokot ásattam.

Az 1. sz. kutatóárok az úttest kiemelt szegélyétől számított 42,10 méterre van. Itt humusz lényegében nem volt, a felszín alatt a sárga, bolygatatlan homok jelentkezett, amelybe azonban igen sok, legújabb kori építési törmelék, salakot, szemetet tartalmazó beásás, illetve a korábban itt álló épület(ek) alapja mélyült. Régészeti jelenség nem mutatkozott.

A 2. sz. kutatóárok az úttest szegélyétől 56,70 méterre készült. Az árok D-i részén itt is építési törmelék és alapozás jelentkezett, viszont É-i részén, mintegy 34,50 m hosszan a 30–40 cm vastag humusz alatt a sárga homokban több beásást lehetett megfigyelni. Ezek egy része valószínűleg újkori, de előkerültek régészeti objektumok is. A Ny-i árokfalban egy kb. 2,40 m hosszú, 70 cm mély, szögletes beásásban koponya és hosszúcsontok voltak, sajnos, a gép a csontok nagy részét kimarkolta = 1. objektum. Ettől kb. 1 méterre D-re mindkét árokfalban mutatkozott egy kb. 70 cm átmérőjű, 65–70 cm mély, kisebb gödör(?), amelyből csigavonalas Árpád-kori oldaltöredéket szedtem ki (2. objektum.)

A kutatóárok kidobott földjében, az 1–2. objektum környékén egy fehér színű, sekélyen hornyolt késő középkori cserepet találtam.

A kutatóárok mélysége –100–130 cm.

Megjegyzendő, hogy az előző napi esők miatt a kutatóárok fala a kiásás után azonnal omlani kezdett, a falat meggyesni nem lehetett, sőt, az árokban tartózkodó